

A KÖNYV ANTENNÁI

A tévé megnövekedett szerepe, hatása a tömegkommunikáció más formáira, az irodalomra — napjaink egyik központi vitatémája. A februári folyóiratokban is több dolgozat foglalkozik vele. **Hernádi Miklós** újsághír-mottóval vezeti be *Az elektronikus élet dimenzióiról* című cikkét az *Új Írásban*: egy francia nyugdíjas férfi annyira beleszeretett a televízióba, hogy végrendelete arról intézkedik, kétszemélyes sírba fektessék kedvenc készülékével, s fejéjére egy antenát legyen. **Hernádi Miklós** kiindulópontja: az elektronikus távközlési hordalakkal elérkeztünk az információk képihang-terjesztésének térben egyidejű és világméretű fázisához. A rádióval és tévével a hírártvitelnek új közegei alakultak ki, ugyanakkor elszorad az írásos közlés. A rádiós beszéd egyoldalú, hiányzik belőle a mimika, a gesztus, s a tévé-beszéd is csupán a kisérő elemekkel gazdagabb. A rádió, tévé, film beszéde ma még elegyíti a szóbeli és írásos közlést (a felolvasott anyagokat általában előre megírják), a jövő azonban a képiségé. A hang- és képrögzítés technikai vívmányával az akusztikus-képi hírártvitel versenyre kelt az írással, megdőlt a klasszikus tétel: *a szó elszáll, az írás marad*. **Hernádi Miklós** egyebek között elemzi a hírtovábbító közegek tartalmát is. Szerinte ez a tartalom lehet percnyi, napi és „örök” értékű. Percnyi a könnyűzene, napi a hír és az újdonságok, örök pedig a jelentős műalkotások. A legfőbb tendencia azonban a percnyi értékek felé mutat, melynek objektív okai a műsorszerkesztés napi szükségletei.

Milyen mértékben módosul az irodalmi alkotás a televízió általános térhódításával. A kérdés köré csoportosított polémiából, a Pen Clubok 36. menteni kongresszusáról, két felszólalást idéz a *Nagyvilág*. **Armand Lanoux**, a *Goncourt*-díjas francia író látványos gesztussal teszi máglyára az írásbeli civilizáció jövőjét: „a kinyomatott gondolat billenőfedélű verme fölé állunk hurokkal a nyakunkon. A föld mozog. Felbillen-e? Már csak annyi időnk marad, hogy le-

oldjuk a nyakunkról a kötelet. Az akasztottak kongresszusát tartjuk.” **Lanoux** félti az irodalmat az audiovizuális eszközök korától: szembe kell nézni a súlyos tagadással, melyet nem az emberek eszméi, hanem találmányaik következményei idéznek elő. Az *audiovizuális eszközök feleslegessé teszik az ábécét, majd a könyvnyomtatásra épült civilizációt*, ezek az eszközök geometriai arányban fejlődnek, s a döntő kérdés: vajon a könyvnyomtatás művésze pusztulásra ítéltetett-e, s ha igen, milyen arányban. Az írók hogyan szerezhetik vissza az ellenőrzést egy olyan civilizáció fölött, mely egyre jobban kikislik kezükből?

A kérdésre **Boldizsár Iván** is válaszolt a kongresszuson — fejtegetéseit a *Nagyvilág* **Lanoux** hozzászólása után idézi. Elterjedt, hogy a tévé megfojtja az irodalmat, az író ellensége lesz. Csak-hogy e kérdést meg kell fordítani: *nem az a fontos, mit tegyen az író a tévé ellen, hanem mit tegyen érte, mellette*. Ne zárkózzon el a tömegkommunikációs forradalom gondolatától. Mert a tömegkommunikációs változás igenis forradalom, hiszen a stílusbeli, ízlésbeli, sőt kifejezési módosulásával párhuzamosan az emberek részvételét is bevonja (vetélkedők, kvíz-műsorok stb.) Ugyanakkor a tévé naponta új, második valóságot teremt az ember számára, olyan személyesen átélte élményt, mely gyakran az egész emberiség egyidejű, nagy, közös élménye. Ha az író nem ismeri fel ennek jelentőségét, a valóságnak fordít hátat. A tévé térhódításával az irodalmi alkotás egyáltalán nem módosul, de nagy lehetőségekhez jut. Ezért újja kell születnie. Bárhová fokozódik az ember televíziósítása, az elsődleges irodalmi alkotás, „az alkotás misztériuma” ugyan-az marad. És az olvasáshoz nem választófal, hanem közvetlen út a televízió. Az írónak megvan a lehetősége, hogy könyvben és képernyőn egyaránt gondolkodjék. Ha felismeri: a kettő nem ellentmondó, hanem egymást kiegészítő kifejezési mód.

N. L.

dühösödve. — Ezekkel törődik! Hogy merje elhagyni a mieinket!

— Csak a beteg öregember...

— kezdte a fiú, de ráordított.

— Nincs beteg öregember! Vesszenek az ördögbe a beteg öregemberek! Csak haza van! Érti! Csak mi vagyunk! Takarodjon innen!

A fiú felcsapta a fejét, láttam, hogy remegett a pattanásos álla, koccant a csizmája sarka és kilépett az ajtón.

A főhadnagy lépegetni kezdett, végigmért bennünket, megállt előttünk, belenézett a szemembe. — Beszél németül?

Ráztam a fejemet, a kezemet is fölemeltem, hogy mutassam értetlenségemet, de rácsapott.

— Árkot ásnál! — mondta és hátrament Baráthoz, lenézett rá, aztán megfordult hirtelen és szó nélkül kiestett a pincéből.

Este sokat beszélgettünk erről a jelenetről, sajnáltuk a medikust és találattuk, vajon nem mászott-e rá még jobban a főhadnagynak.

Elszaka két hullámban alacsonyan szálló gépeket hallottunk. Leergett egy-két kisméretű bomba is, de a közelünkben semmi se történt. Nagyon világos, fehér volt az éjszaka, a Hold tiszta, jeges mennybolton ragyogott. Hajnalban néhány csörgő láncfalpas zavart fel bennünket, a bunkerban hűlt a levegő, ilyenkor éreztem legdöbbenet a priccsek szénáját.

Sötét volt még. Dinnyés térségből hirtelen ágyúdörgést hallottunk, s megszólaltak az aknavető orgonák is. Magamra kaptam a télikabátomat, hogy kimegyek körülnézni, s akkor futó lépéseket hallottam az országút felől.

Pár másodperccel utóbb, amikor éppen indultak volna fölfele a lépcsőn, megjelent a halványkék háttérben a medikus. — Alszik mindenki? — kérdezte lihegve és megtorpant az ajtóban, ahová ebben a pillanatban léptem fel.

— Nem — feleltem. — Elég nagy a zaj.

— Megyünk vissza — mondta hadarva és belekötött a köpenye zsebébe. — Itt van sokféle gyógyszer. Tessék — és marokszám szedte ki a kapszulákat, fiolákat. — A betegeknek. Embereknek. Fölírtam, mi mire jó. Mi megyünk vissza. Nem tart sokáig. Mi végre van ez a minden, mit akar az őrlt ember!

Annyira örültem a fiúnak, hogy remegett a hangom.

— Nem bántott a főhadnagy?

— Főhadnagy! — sóhajtott. — Amputálták éjjel, a bal lábát. Hátra vitték. Átkozódott. De ő sem tudta miért. Tudja az ember, hogy mi miért van? Nincs lába. Mernők és nincs lába. Nem volt szíve se. Talán megmarad. Én medikus vagyok... Az emberekért akarok élni.

A ledöntött kerítéseken túl, a harmadik kertben futó katonák jelentek meg, egyikük most illesztette fejére az acélsisakot, s a kis templom mögé igyekeztek. Megmarkoltam a fiú karját. — Gyere be! — mondtam és magam elé tuszoltam a lépcsőn. Dörömbölt a csizmája, belökte lent a deszkaját.

Az asszonyok közül Erzsébet volt csak talpon, éppen tüzet készült rakni, föl sem állt, ijedten nézett ránk, amikor mind a ketten bent voltunk. De csak pár másodpercig. Mert a fiú, mintha csak rövid búcsúzkodásra jött volna, körülnézett, emelte a kezét, mintha elfutó vonatnak, vagy

Flórián Sándor Csongrád megyéből pár nappal korábban foglalta el a hegyek közé ékelte klinika egyik betegágyát, **Ignác Balázs** pedig az egri Szépasszonyvölgyéből került ugyanoda, csak egy másik szobába. Olyan egyívásúak voltak, valamivel túl a hatvanon, s egyazon nyavalyát is állapították meg náluk az orvosok. A két öreg egy darabig csak köszönő viszonyban volt egymással. Találtak az étkezéseknél és a társalgóban. EKG-ra is egyszerre küldték őket.

— Maga bort ivott! — ripakodott rá az alorvos Flórián bácsira. — Érzem a szagáról, hogy szemelt rizling volt vagy pusztamérgesi.

— Azt mondták, hogy egyiket se vegyem a számba — adta a tudatát az öreg.

— De maga le is nyelte, nemde.

— Valahogy lecsúszott belőle egy kevés.

— Hát vegyék tudomásul, hogy egyikük sem ihat egy korty szeszest italt ezután.

Ignác bácsi csak hümmögött. Volt abban beleegyezés meg kárörvendés is. Mégiscsak leszidták ezt a Flóriánt — gondolta. Hanem akkor lepődtek meg csak igazán, amikor felértek a szobájukba és benéztek a kis fehér szekrény aljába. A főnővér ugyanis addigra elkobozta ami még az üvegekben volt.

— Hát elvitték tőlem a leánykát — zsörtölődött **Ignác** bácsi az ebédnél.

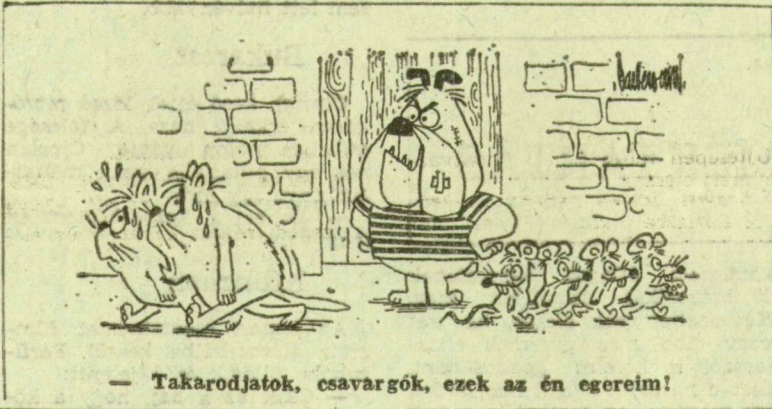
— Leánykát? Hát maga azt is hozott ide az ágyba, vénember létére? — adta a butát Flórián bácsi.

— Ej, maga csavaros eszű! Bor volt az a javából. Vagy Csongrádban sose hallott az egri leánykáról? — húzta ki magát **Ignác Balázs**.

— Nem emberbe való az. Annál több erő a jó pusztamérgesi — vágott vissza.

— Az a! Homoki lötyty az, nem más. Hallottam én, hogy menyit termelnek abból, mégis háromszor annyit palackoznak belőle. Még jó, hogy a vignetták nem tudnak beszélni.

— Az istennyilát! Az enyém nem vignettás volt, amit kiöntött az a fehér fityulás, hanem sajátjából való.

— Takarodjatok, csavargók, ezek az én egereim!

távolodó hajónak intene és visszafordult, kilépett gyorsan az előtérbe. Éreztem minden mozdulatán a belső viaskodást, nagyon közel éreztem őt magamhoz ebben a pillanatban, utánaléptem, szinte ugrottam, s az előtérben megmarkoltam a vállát.

— Maradj itt! — mondtam izgatottan, eszembe se jutott már, hogy ezért akár golyót röpíthetne a fejembe. — Nem a te háborúd! — ráztam a vállát és kerestem a kezét, hogy a megrezent emberséget felcsilholjam benne. Nagy viaskodást éreztem a fogásában. Talán a főhadnagyra gondolt, s a többiekre, akik ide hajtották az anyja mellől, az iskolapadból.

— Szőkevény, aki nem megy — mondta, s én akkor végleg rádőbentem, hogy ezektől a pillanatoktól kezdve nemcsak érzelmi szálak, hanem kötelek fognak össze kettőnkét. Ha például betoppanna a főhadnagy, mind a kettőnkét lepuflanthatna. De a főhadnagy nem jöhet, elvesztette az egyik lábát, az egész gépezetük fél lábbal döcög már. Ennek a fiúnak nem szabad tovább mennie, semmit sem érez magának abból, amit az ilyen főhadnagyként még mindig vakon vallanak.

— Maradj! — ismételtam, s mintha hirtelen attól tartottam volna, hogy a mieink között is veszély fenyegetheti, hogy elárulná valaki, ha fegyveresek jönnének keresni — hátrahúztam a kabátujjánál fogva az előtér sarkába. — Gyere a padlásra — unszoltam. — Ott egyedül leszel addig. Van széna. Kibírod. Mindig lesznek beteg emberek. Gyere, adok civilruhát.

Az előtérben összedobált ládak hevertek, egyiket a vasutas hagyta ott, amikor meglepett az első német visszavonulással. Teteje nem volt már a ládának,

A MISEBOR IS SZÓLÓ LEVE

— Nem kóstoltam, nem tudhatom — hagyta kételyek között Flóriánt.

Ettől fogva mindig együtt látták a két öreget, amikor nem volt kötelező pihenés. A maguk módján szidták a hangoskodó utizókat, akik az idő agyonverésében csupán sovány filléreket vesztek az ördög bibliáján. Okketten csöndben beszélgettek. Hasonlítgatták az alföldi tájat a hegyvidékkel. Szinte izekre szedték az anyaföldet. A venyigéket a természet nézegették. Gondolatban a szürettől a letisztult borig ízelgették a szőlő levét. A kétfele tájnak még a levegője, nap-sütése sem maradt érintetlen. Egyszer aztán közös nevezőre jutottak.

— Jólesnék most akár egy pohár pusztamérgesi is a magából, ha már nem juthatok leánykához — foglalta össze az ízek és színek kavalkádját **Ignác** bácsi.

— Fene bálna az egri bikavért is, csak lenne — toldotta meg az összefoglalást Flórián Sándor. Latolgatták is, hogy miképpen kerülhetnének kívül az épületen egy kis környezetismeret. A régi betegektől megtudták, hogy a klinikától kilométernyire van egy falu, s az már más „ország” is, mert másik megyéhez tartozik.

— Lehet abban valami vendéglátás is. Ha suttymban kiballaghatnánk a faluba...

— Az úgy nem megy. Csak van abban a faluban templom... — vélekedett Flórián bácsi.

— Arra én nem vagyok kíváncsi.

— Entőlem is üresen maradhat. Hanem hogy a kend esze nem fog, annyi bizonyos. Holnap vasárnap. Reggelre pucolja ki a csizmáját. Csak úgy ragyogjon, mint a Salamoné... A többi bízsa rám — váltak el lefekvésükre.

— No, mehetünk is — invitálta társát másnap reggel Flórián Sándor. A főorvosnő ajtaja abban a pillanatban pattant fel, s a két ünneplőnek útavalóul adta:

— Ma is lesz ám vizit. A nagymiséről siessenek vissza.

Ignác bácsi zavartan nézett hol Flóriánra, hol a főorvosnőre. Már éppen meg akart szólalni, de Flórián karon kapta és vitte, nehogy elrontsa a dolgot.

— Oda én nem megyek! — tiltakozott **Ignác** bácsi a liftben.

— En se oda tartok, csak kerülünk egyet a faluban. Jó az idő, az út, a levegő. Hát kell ennél több?

— Mondja csak, nem volt a kend nagyapja afféle síkibetár ott az Alföldön? Ezt aztán jól kieszelte — mondta dicsőően **Ignác Balázs**. Flórián bácsi válasz nélkül hagyta a megjegyzést, hanem a szokásosnál jobban kihúzta magát. Visszajövet sem látszott rajta bizonytalanság. **Ignác** bácsi azonban komótosabban rakta egymás elé a csizmákat, s mintha a fényük is tompább lett volna.

— Berügünk a lehetétől — fogadták betegársai, amint belépett a szobába. Flórián bácsi erre ráfült és nyomban társa segítségére sietett.

Hát mi aztán póruljártunk, pedig nem sokat késettünk. A nagymise már megkezdődött, mire odaértünk. Csak hogy annyi nép volt ott, hogy nem fértünk be. Kint állni meg hideg volt. Mondom erre **Ignác**nak: gyere, hé, tiszteljük meg legalább a párokiát! Hát amint ott ténfergünk, keressük az ajtót, megszólít bennünket egy úrfurma, csupa feketébe öltözött ember. Az tűnt fel rajta, hogy a cipője tiszta fehér volt. Gondoltam, hogy a kántor. No hiszen, ez is elkésett a miséről! Most aztán ő se fér be. Hanem amikor megszólalt, isten szolgáját véltem benne. Nem is csalódtam. Amikor megtudta, hogy nem idevalósiak vagyunk, s meghozza betegek is, akik nem fértünk be a nagymisére, beinvitált bennünket a sekrestyébe.

— Itt én volnék a lelkész, kedves híveim — mondta, s azzal kinyitott egy kis szekrényt. Elénk tett két poharat, a harmadikat pedig ő markolta meg.

— Kis misebor maradék, ha jószívvel fogadják, úgyis kintrekedek a nagymiséről — emelt meg hasas demizsont és teleöltötte a poharakat. Hát így történt — fejezte be a tájékoztatást Flórián bácsi. Hanem valaki közbeszólt:

— Hogy ihattak maguk a pap-pal a sekrestyében, ha ugyanakkor bent a nagymisét tartotta?

— Majd holnap megmagyarázom — sietett ki a szobából Flórián Sándor. **Ignác** bácsitól viszont nem várhattak magyarázatot, mert rögtön beverte a szundit. Nem magyarázkodtak másnap, harmadnap és azután sem.

Szorgalmasan gyakorolták hitéletüket. Ebben való hitük ott szenvedett csorbát, amikor egyszer Flórián nélkül ment misére **Ignác** bácsi, legalább is a látszat szerint. Egyszer voltak pedig, csak **Ignác Balázs** valakivel leállt beszélgetni a liftnél. Flórián pedig azalatt felért, pizsmába vágta magát és kiült a tévé elé a társalgóba, amikor társa betoppant. Pechéire összefutott a főorvosnővel, aki rögtön tisztában volt a misénlevés módjával.

— Elvettettem a kilincset, a borkóstolót hamarabb megtaláltam — próbált kedélyeskedni **Ignác** bácsi.

— Látom. Többé nem mehet ki egyedül a templomba — korboltta le a főorvosnő, majd kurtán beszólt a társalgóba:

— Flórián bácsi, legyen szíves egy percrel...

Az öreg rosszat sejtett ebben a fagon-szűrt hívásban.

— Nem megmondtam, hogy **Ignác** bácsi csak magával mehet templomba. Miért engedte el egyedül?

— Valahogy tovább szundítottam, s úgy látszik, sajnált felköltöni. De ígérem, főorvosnő, hogy máskor csak velem teheti ki a lábát.

— Kend többé nem nézheti egyedül a mise-celebrálást, csak velem együtt — adta ki az utasítást jó hangosan, hogy a főorvosnő is hallja és megnyugodjon, legfőképpen pedig számíthasson a Csongrád megyei tájbeliek hitelére, ha már ilyen szavahihe-tőek.